

Algemene gegevens interview

Titel	Erfgoed van de Oorlog, Bystander Memories, interview met geïnterviewde RG-50.570.0021
Geïnterviewde	Mary Ebbe- Pront(MEP), 26 oktober 1926.
Interviewer	Martijn van Haalen (IV) Interakt, Televisie en Multimedia.
Plaats	Amsterdam
Tijd	00:00:00 - 01:07:46 (file 1)
Trefwoorden	Amsterdam, Transvaalplein, Polderweg, deportatie, razzia, onderduik, Pulsen, omstander, ooggetuige, hulp, vriendschap, Zwarte politie deportations, raids, hiding, plunder of Jewish houses, bystander, eyewitness, aid, friendship, police.
Samenvatting	<p>De geïnterviewde vertelt in dit interview voornamelijk over het lot van de Joden nabij het Transvaalplein in Amsterdam. Ze beschrijft meerdere razzia's en het pulsen van de huizen. Eveneens gaat ze uitvoerig in op haar rol bij het helpen wegbrengen van Joden naar de Polderweg. Ook de functie van haar ouderlijk huis als doorgangshuis voor onderduikers wordt besproken. Tot slot gaat ze in op haar gevoel van machteloosheid en vertelt ze wat ze wist en/of niet wist omtrent het lot van de Joden.</p> <p>In this interview the interviewee talks mainly about the Jews in the vicinity of Transvaalplein in Amsterdam Oost (East). She describes several roundups and the ransacking of households (Pulsen). She also talks in detail about her role in accompanying Jews on their way to the Polderweg, and about the use of her parents' house as a temporary refuge for people in hiding. In the last part of the interview the interviewee tells us about her 'helpless role', as she describes it, and talks about what she knew and/or didn't know about what happened to the Jews.</p>
Transcriptie gemaakt door	Vrije Universiteit, M.Vlasblom, C.Jelsma
Eigenaar van het bestand	Vrije Universiteit, United States Holocaust Memorial Museum

Transcriptie

00:00:00

[image 01:00:00.00]

IV Kunt u allereerst zeggen hoe uw naam is en waar en wanneer u bent geboren?

MEP Ik ben Mary Pront en ik ben geboren in Antwerpen, 26 10 26.

00:01:00

[image 01:00:50.17]

IV Dat weet u zeker?

MEP (lacht) Ik, voor mij, ik was er zelf bij dacht ik, dus.

IVU bent geboren in Antwerpen, dat is in België.

MEP Ja, mijn vader was diamantbewerker. Mijn grootvader was vol-Joods, mijn grootmoeder niet...en mijn moeder niet. Wij zijn van Antwerpen naar de Transvaalbuurt gekomen.

IV Waarom?

MEP Het leek de buurt leuk? Er woonden veel diamantslijpers, woonden daar. En veel Joden woonden daar. Het was een gezellige buurt.

IV Wanneer verhuisde u van Antwerpen naar Amsterdam?

MEP Ik dacht 39, toen de crisis begon.

IV Ow, u bedoelt 1929?

MEP Nee...

IV 39 is vlak...

MEP 38, vlak voor de oorlog

00:02:02

[image 01:01:50.24]

MEP Wacht eens even, nee, natuurlijk, ja, 29. 29, natuurlijk....(onverstaanbaar)

IV U was dus nog heel jong?

MEP Ik was vier.

IV Uw herinneringen zijn dus vooral van Nederland?

MEP Ja

IV Herinnert u zich nog iets van die kinderjaren voor de oorlog?

MEP Nee, ja, dat ik een gezellige tijd heb gehad.

IV Het was een gezellige buurt?

MEP Het was een leuke buurt ja. Het was erg sociaal voelend. En iedereen hielp iedereen in de crisis. Wat dat betreft.... Het was gewoon leuk. Het was gezellig.

IV Was het een rijk gezin waarin u kind was?

MEP Was(met nadruk)..In Antwerpen. En toen de crisis begon was het over.

IV Dus het gezin verarmde eigenlijk?

00:02:59

[image 01:02:45:18]

MEP Dat is, dat vind ik zo'n akelig woord, want dat was het nu ook niet. Het was niet rijk, maar we hebben nooit het idee gehad dat we arm waren. We konden niet zoals nu alles

- maar kopen en krijgen wat we wilden. En ook niet zoals ik in Antwerpen zie. Als ik foto's zie dan denk ik...(gezichtsuitdrukking van zoo..) Nee het was hier over.
- IV Was het een groot gezin?
- MEP Nee, met z'n tweeën. Ik heb een broer en die is drie jaar ouder, die jaar jonger, sorry.
- IV Transvaalbuurt is..
- MEP Transvaalstraat, even verderop was het Transvaalplein.
- IV In welk gedeelte van Amsterdam is dat?
- MEP Dat is Oost.
- IV In de middenklasse buurt.
- MEP Ja(kijkt bedenkelijk, schudt hoofd).
- IV Volksbuurt... , daar woonden mensen van allerlei richtingen?

00:03:58

[image 01:03:42.09]

- MEP Nou, grotendeels waren het Joodse mensen. Grotendeels kwamen ze uit, uit de diamantwereld.
- Althans, diamantbewerkers, in die buurt, ja.
- IV zit dus in de dertiger jaren op de lagere school?
- MEP Ja.
- IV Was dat een gewone lagere school of?
- MEP Het was eerst een meisjesschool. Later kregen we jongens erbij. Die arme jongens hadden geen leven. En toen later ben ik naar de Detieistenschool(..?) gegaan aan de Waldeck Pymontlaan laan.
- IV Wanneer was dat?
- MEP Ow, (kijkt moeilijk), vlak voor de oorlog, of vlak na de oorlog, ja dat in die tijd.
- IV Herinnert u zich... u woonde tussen veel Joodse mensen in de buurt. U bent nog vrij jong, jonge tienerjaren en als het eind dertiger jaren is... Herinnert u zich iets van aankomende andere tijden?

00:05:08

[image 01:04:49.10]

- IV Of dat men daar gevoelig(??) was? Is er niets van..?
- MEP Nee, ach daar lette je niet zo op. Ik was in de AJC, en daarvoor had je Jonger Pieter Jelle Troelstra . Wat ik me goed kan herinneren nog, dat is dat we dan 1 mei in het stadion vierden met een hele grote rijen, grote vlaggen voorop. Dat was altijd feest.
- IV Want wat was de AJC?
- MEP Even denken, ach, Amsterdam..., nee want het was door het hele land(mompelt) Algemene Jeugdcentrale of zoiets?
- IV Arbeiders Jeugdcentrale
- MEP Of Arbeiders Jeugdcentrale ja, tuurlijk.
- IV Dus...
- MEP En we hadden de, die grote bibliotheek, in, hoe heet het, in de Plantage Middenlaan, daar had je de ANWB, het grote gebouw van de ANWB....

00:06:04

[image 01:05:42.18]

- MEP Daar gingen we gauw, vaak naar toe en dan gingen we dan, de mooiste wol kon je er kopen, lenen.
- IV De Bond(t) van de Diamantbewerker(s)?
- MEP Ja, ja.
- IV Maar van een aankomende donkere tijd, zal ik maar zeggen, was in die dagen niet iets te merken dat u zich herinnert.
- MEP Nee, ja, de groteren, de ouderen zullen daar wel last van gehad hebben. Het viel ons ja...rauw op ons dak. Laat ik het zo zeggen, ik denk dat ook een heleboel niet geloofden wat ze hoorden, wat er verteld werd...nou, dat bestond niet.
- IV Dus u als kind, als jonge tiener, herinnert zich geen gesprekken of sfeer van veranderende tijden?
- MEP Nee, nee,
- IV Iets wat doorsijpelde uit Duitsland via kranten of dingen waar over gesproken werd.
- MEP Dat zeg ik dat...

00:07:01

[image 01:06:37.18]

- MEP dat geloofde je niet, dat geloofde je niet. Ja je hoorde wel wat maar ja, kan niet zeggen dat ik me daar toentertijd heel druk om maakte. Ik weet wel dat de Duitsers kwamen aan, die vlogen daar(niet verstaanbaar) Ik was toen in de, daar bij het Ajaxstadion, in de Cruijfflaan en daar vlogen ze dan. Daar stond je te kijken naar die bommenwerpers of die overvliegende Duitsers. Of je stond soms bij het Krugerplein, dat was toen dichterbij waar wij woonden en dan zag je daar parachutes uitkomen..., parachutisten uitspringen. Maar de reikwijdte daar had daar had je geen idee van. Dus dat was allemaal iets(gezichtsuitdrukking: onbekend)
Maar zover ik me, misschien toen wel, maar ik kan me niet herinneren dat het zoo... het idee misschien dat je had van ach het zal wel meevallen.

00:08:01

[image 01:07:35.06]

- IV Dus de oorlog viel eigenlijk op het koude dak?
- MEP Ja, ja
- IV Het duurde kort he, de oorlogsdagen?
- MEP Kort?
- IV Ik bedoel de, de aanval van de Duitsers, de strijd duurde kort.
- MEP Ja, niemand had het verwacht.
- IV Niemand had het verwacht.
- MEP Nee, tenminste bij ons in de kringen niemand.
- IV Herinnert u iets thuis van de reactie in de, in de buurt, of bij de Joodse vrienden en burens of?
- MEP Ja, het was natuurlijk een verbijstering....
- IV Ondernamen mensen iets dat u zich herinnert?
- MEP Nee, sommigen. Laat ik nu niet gaan... Dat wat je net zegt dat hoor je dan uit derde hand, dus laat ik daar nou niet op ingaan. Maar dat zal er ongetwijfeld geweest zijn.
- IV Ja, niet mensen die overhaast wilden vertrekken of... dingen dat u zich herinnert?
- MEPJa die zijn er wel geweest.
- IV Maar niet uit uw directe omgeving?

MEP Nee, nee, nee.

00:09:02

[image 01:08:34.08]

IV Hoe verliepen de eerste maanden na de eerste aankomst van de Duitsers? Herinnert u zich daar iets van?

MEP Nou..., vrij, ja zover ik me kan herinneren vrij rustig. Er waren incidenten, maar die waren niet direct in je, in je naaste omgeving. Later, ja toen begon het 'feest'(?)

IV Wat begon?

MEP Toen begon de ellende. Dus vrienden van je die gingen weg. Ik kan me nog een vriend(onduidelijk), heel goed herinneren, een van onze vrienden, die ging wel met rugzak, kaplaarzen, grote schep. Hij ging werken.

IV Een grote schep?

MEP Ja, hij ging werken. Hij moest werken volgens hem en volgens iedereen...dachten dat ie grondwerk moest doen, laat ik maar zeggen... zwaar werk.

00:10:07

[image 01:09:36.08]

IV Waar ging hij naar toe?

MEP..... Hij werd opgeroepen en...

IV Dus er werden mensen in de buurt, ook vrienden opgeroepen? Waar gingen die naar toe?

MEP Ja, waar gingen die naar toe? (kijkt vragend) Het is zo lang geleden. Ze kregen een oproep dat ze zich moesten melden en waar precies... Ja misschien ook toen Westerbork, dat kan best. Ja dat was een boerenomgeving. Dus ze gingen er vanuit dat ze daar gingen werken.

IV Herinnert u zich een gesprek of een ding(?) met vrienden of een gesprek van uw ouders met vrienden over waar, waar ze dan naar toe gingen of wat er zou worden gebeu.... ? Wat?

MEP Nee op dat moment niet. Tenminste dan wordt het allemaal zo... Dat zal er ongetwijfeld geweest zijn

(wordt wat geroepen op achtergrond...pauze)

00:11:05

[image 01:10:31.23]

(pauze, lampen worden verschoven e.d)

IV We waren gebleven, de oorlog is in Nederland kort geweest. De gewapende strijd. De eerste maanden vallen mee. Dan zit u uit uw omgeving, dat is de Transvaalbuurt waar veel diamantbewerkers en Joden wonen, de eerste mensen vertrekken.

00:12:02

[image 01:11:27:02]

IV Heeft u dat soort vertrekken met eigen ogen gezien?

MEP Ik heb ze zien gaan. Maar ze gingen allemaal vrij optimistisch weg. Ze moesten naar Westerbork, dus ze gingen er vanuit dat ze daar moesten werken. Niemand geloofde, tenminste er zullen er enkelingen wel geweest zijn, maar dat het zo erg was als dat die Duitsers vertelden. En...

(er wordt opnieuw gestoord)

IV Ze gingen allemaal vrij optimistisch weg.

MEP De jongeren.

IV De jongeren? Waarom?

MEP Dat zeg ik... ze hadden het idee dat ze ergens moesten gaan werken. Mn/ de eerste ellende begon....

00:12:59

[image 00:12:21.12]

MEP Ik was aan het fietsen op de was toen de Vrijheidslaan, of was toen de Amstellaan. Toen kwam ik een oude vriend van me tegen en die z'n ouders waren net weggehaald. Toen waren ze in de buurt van de Amstellaan waren ze mensen aan het weghalen. En ik zeg, hij was helemaal rood geverfd, ik zeg; waar ga jij naar toe? Hij zegt: Ik weet niet waar ik naar toe moet. Hij zegt want mijn ouders zijn net weggehaald. Hij zegt ik moet morgen naar Groningen want ik moet me melden(stukje onverstaanbaar) voor het verzet. En, ik zeg: Waar moet je dan naar toe? Ik weet het niet. Ik zeg: Nou ga maar mee. Ik zeg: Ik zal het vragen aan mijn vader en moeder, ik kan daar niet over beslissen.

00:14:00

[image 01:13:19.20]

MEP Hij is toen meegegaan en toen waren ze daar ook in de Transvaalbuurt mensen aan het ophalen. Ik zeg: Nou, je moet kijken of je ergens kunt schuilen of wat dan ook. En m'n vader en moeder waren toen bij een tante op visite, die kwamen toen thuis. Ik zeg mag Harry hier, Harry Velleman, hier een nacht slapen, die moet morgenochtend weg.(kijkt begrijpend) Dat was goed. Dus de volgende morgen om 6 uur was Harry weer verdwenen, hij is toen naar Groningen gegaan. En toen.... al weet ik dat niet precies meer, of het nou er voor of erna was, toen kwamen een neef en een nicht van m'n vader, twee kinderen, die hadden een oproep gekregen en zijn toen naar ons toegekomen en die hebben toen bij ons geslapen.

00:15:01

[image 00:15:18.14]

MEP En die zijn gebleven, ze wilden de tijd niet... - zal ik 14 dagen zeggen-, maar toen kregen we bericht. We hadden dan vrienden die ook in het verzet waren en die zeiden: Ze zitten bij jullie niet veilig. En toen hebben we, m'n vader en ik en nog een vriend. ouder, hebben we hun kleren opgehaald. Hun rugzakken, alles hadden ze klaar staan. Ze hadden geen kleren, niks bij zich. Ze waren echt gevlucht. En die zijn we toen 's avonds op gaan halen. En toen werden we nog aangehouden door twee jongens uit Groningen van de Zwarte Politie, dus de NSB politie. 'Ja ze wisten niet waarvoor ze hier naar toe moesten en..' Maar ja wij liepen met kleren, met rugzakken, dus we moesten ze een beetje te goede vriend houden. Met ze gepraat, een beetje met ze geflirt.

00:16:00

[image 00:15:15.02]

MEP Ja ze hebben ons geholpen met drie van die rugzakken, dat was beter te doen he. We hadden zelfs, een fles wijn moesten we meenemen op de goeie afloop, want dat zou wel gauw komen weer. Maar goed, dus na bepaalde tijd, ik durf niet meer te zeggen hoelang dat was, zijn ze naar een ander adres, zijn ze verhuisd. We hebben nadien niks

mee van ze gehoord. We wisten ook niet waar ze naar toe gingen natuurlijk. Maar goed, dat was later wel een nare...(maakt wanhopig/handgebaren met handen) En op een gegeven ogenblik toen werden de mensen afgehaald, dat werd steeds erger. En toen was het in de Pretoriusstraat, daar kwam ik toen ook in, rijen met mensen, Joodse mensen, met hun koffers.

00:16:58

[image 00:16:10.21]

MEP En rugzakken. En toen ben ik ze gaan helpen. Rugzakken dragen, koffers dragen, kinderen dragen. Die moesten naar de Polderweg. Dat was een soort opvangkamp. En nou daar heb ik een paar keer heen en terug gedaan. Tot ik op een gegeven ogenblik, die Duitsers me herkenden en me in m'n lurven pakt en zeiden als ze me nog een keer zagen, dan kon ik meegaan achter prikkeldraad. M'n vader kwam er op in en gaf me een klap in m'n gezicht en hoe ik de moed had om hier...en dat ik naar huis toe moest gaan. Dat was comedy natuurlijk maar ja hij kon niet anders. En zo ben ik er afgekomen, er uitgekomen.

00:17:59

[image 00:17:09.05]

MEP En weer terug, ja.

IV Hoe was de toestemming onder de mensen die u, u hielp ze de koffers dragen?

MEP Akelig.

IV Spraken ze met u?

MEP Nou niet veel, niet veel. Nee, het was allemaal heel triest. Het was huilen.

IV Wist men, wist men....?

MEP Toen wist men wel wat er, niet exact wat er gebeuren zou, maar dat wat er gebeurde dat dat niet goed was.

IV Had u idee wat de mensen wel wisten van wie u de koffers droeg?

MEP Nou, in zover dat ze het idee hadden wel dat er iets gebeurde, maar niet het idee dat ze vergast werden, daar had ik toen nog geen idee van, wat er exact gebeurde. Iedereen... Toen gingen ze geloof ik allemaal naar Westerbork en daar gingen ze op trein. En daar was, begon, daar zagen ze de ellende pas.

00:19:02

[image 00:18:09.20]

MEP Nou, goed ik heb het een paar keer gedaan, enne... andere mensen geholpen. (zucht)

IV Welke mensen?

MEP Ook mensen die daar in de buurt woonden. En voor zover je ze kon helpen, hielp je mensen die weg moesten.

IV Weet u nog namen?

MEP Ize Winnik, Ies Walvisch... Ook toen der tijd dat Ab Caransa toen ook wegmoest. Ik weet niet of je die kent?

IV Ab Caransa

MEP Ja, die heeft een paar boekjes geschreven. In die tijd was mijn, hadden we spul gekregen van..., hoe heet ie...Ook van mensen, of we dat wilden bewaren. En we kregen op een gegeven ogenblik een grote leren koffer, ik zie hem nog zo staan, op zolder stond ie.

00:20:07

[image 01:19:12.03]

MEP Met foto's van de familie Hirsch. Dat was een, dat was familie - of vrienden- van een tante van mij. Van die grote zaak op het Leidsche Plein. Of we die wilden bewaren. Heel dom, hebben ze ja gezegd. Dat had, dat was eigenlijk levensgevaarlijk. En op een gegeven ogenblik kreeg, waren ze bij de burens, waren ze de, de woning aan het leeghalen, aan het Pulsen. Dat had mijn moeder gezien en die mensen kwamen ook bij mijn moeder. En zij moest gaan zoeken en die vonden die koffer. En op de een of andere manier heeft...

IV Wie kwamen, kwamen bij uw...

MEP Ik denk dat de Zwarte Politie, laat ik die maar zeggen.

00:20:59

[image 01:20:02.05]

IV Was de Zwarte Politie dan aanwezig bij dat Pulsen?

MEP Die pulste zelf. Die roofden zoveel als ze konden. Dat was mijn moeder haar geluk. Ze zei, ze hadden, spullen hadden we boven staan en dat heeft ze gezegd: dat was van mij want ik was verloofd. En toen zei ze, tegen een van die mannen van ik heb u gezien aan de overkant in die woning. U nam een motorfiets daar mee naar buiten.' En toen zijn ze weggegaan. Dat mocht niet. Duitsers stonden dat niet toe, maar ze deden het wel. Allerlei dingen die ze van waarde waren, die pikten ze. Dat is toch bekend?

IVIk wil het graag nog een keer horen.

MEP (lacht) Ze hebben geroofd die Zwarte Politie dat is verschrikkelijk.

IV Zag u daar meer van dan?

MEP Nee, ik denk...nee. Het zal er ongetwijfeld...M'n ouders hebben het meer gezien, maargoed. Er waren andere dingen waar je toen....

IV Uw moeder zei tegen de Zwarte Politie agent...?

00:22:06

[image 01:21:06.08]

MEP 'Ik heb u gezien, U ging met die motorfiets... U ging toch met die motorfiets naar buiten toe? Toen schrok ie vreselijk en toen issie weggegaan en hebben we geen last meer van heb gehad.

IV U stond erbij dat ze dat zei?

MEP Ja. En...

IV Waarom kwam die Zwarte Politie bij u binnen?

MEP Ik zou niet meer precies..., maar ze vertrouwden de zaak bij ons niet. Ik denk dat...op een of andere manier. Misschien dat iemand loslippig is geweest of wat dan ook. Maar ik zou niet weten precies waarom.

IV Ja als zo'n, als zo'n... Puls was de naam van de?

MEP Van de verhuizing.

IV En betekende dat...

MEP Als er gepulst werd, dan werd er geroofd.

IV Ja, dus nog even terug...

MEP Dan werden de Joodse huizen, werden leeggehaald.

IV Hoelang na, na het vertrek van de mensen was dat?

MEP Een week misschien? Twee weken?

IV Dus dan kwam de verhuiswagen voor?

MEP Ja

IV En daar waren dan politieagenten bij?

00:23:04

[image 00:22:02.11]

MEP (maakt denkend gebaar) Nee, ze waren meestal in burger. Ze waren meestal in burger, degenen die dat deden. Je had ze ook die jongens, die dan, een zwarte lange jas en een pet ophadden. Het waren vaak jongens ook van buiten.

IV Van buiten?

MEP Jongens uit Groningen die geronseld werden op de een of andere manier. Maar wat, tenminste wat ze dan zeiden, dat ze geronseld werden. Maar voor ons, konden we niet begrijpen... Kijk als je een keer zoiets gedaan hebt dan stop je ermee.

IV En gingen die gesprekken in het Nederlands of Duits?

MEP Die gingen in het Nederlands, die gingen in het Nederlands. Trouwens alles ging in het Nederlands want je het vertikte het om Duits te spreken.

IV Waren het dan Nederlanders of Duitsers vraag ik...

MEP Nee, het waren Nederlanders. Nederlandse Zwarte Politie. En die waren vaak het gevaarlijkste.

00:24:01

[image 01:22:56.21]

IV Waarom?

MEP Ja, waarom? Omdat ze vaak zo fanatiek waren. Het is heel erg gek misschien, en heel wat anders, maar als ik die ND hoor dan denk ik: Nou dat zijn de toekomstige Nazi's. Als je die verhalen hoort van de ND hoe die zich gedragen tegenover de buitenlanders. Maargoed, dat is weer wat anders. Ja. Je hoefde maar zoiets te doen(knipt met vinger) en je werd verraden door ze, je werd naar het politiebureau gebracht. Mijn vader heeft toen die - die had van die grote bulten op z'n hoofd(maakt gebaar), van die vetbulten. En die heeft hij er uit laten halen, dus die liep met een heel groot verband op z'n (...?),(maakt gebaar naar hoofd) . En een voor een, groot verband, dus hoefde die niet, werd ie niet opgepakt.

00:24:58

[image 01:23:51.05]

MEP En ja d'r zijn wel meer dingen die, die ik je, maar die je dan uit een andere hand hoort, wat ik niet zelf meegemaakt heb. (onverstaanbaar) ... vaak dat die ja spullen van anderen dan verzorgde en waar ie mee dan in de trein zat. Dat weet ik niet helemaal precies hoe dat het verhaal was, maar dat ze hem wilde meenemen, maar waar hij zich op een of andere manier heeft weten uit te praten. Dat had je dan ook. En wat hadden we nog meer? Nouja.

IV Die jongen Velleman heeft een nacht geslapen?

MEP Die heeft een nacht geslapen.

IV En toen?

MEP En toen issie naar Groningen gegaan. En toen een paar jaar daarna,of een paar jaar, een jaar daarna misschien, toen issie weer een keer teruggeweest. Toen heeft ie nog een paar keer geslapen bij ons. En toen had ie,was achteraf wel erg dom van ons, maargoed. Hij had allemaal bouwtekeningen bij zich, waarvoor weten we nog..., weet ik nog niet hoor. Dat is allemaal nogal technisch.

00:26:01

[image 01:24:52.13]

MEP Dus waarvoor het was weet ik niet, want hij is ze later weer komen ophalen. Maar hadden ze ze bij ons gevonden dan... hadden we er ook.... En toen hebben we nog twee oude vrienden, twee Joodse jongens, thuis gehad. En m'n man is er onder gedoken geweest, bij ons thuis. We hebben nog een echtpaar gehad. En...Op een gegeven moment ging ik ook(...?) en... toen was een paar, werden er vriendjes van me werden weggehaald, aan de overkant.

IV Vriendjes?

MEP Ja, met hun ouders.

IV U zag dat gebeuren?

MEP Dat zag ik gebeuren ja.

IV Hoe ging dat?

MEP Ze werden met hun koffers, moesten ze naar een bepaald plein komen. De Retiefstraat. Is ook in de buurt van de Transvaalstraat. Ze hebben daar moesten ze naar toe.

00:27:00

[image 01:25:48.23]

MEP En zoals allemaal eigenlijk namen ze zoveel mee, zoveel mogelijk mee wat ze konden dragen. En ik heb ze geholpen en ik ben met ze naar de vrachtwagen, stond er klaar in de Retiefstraat. En ik heb ze daar naar toe gebracht en dat is een van je grootste frustraties. Waar ik het heel lang moeilijk mee gehad heb en waar ik ook nooit over gesproken heb. Je hebt ze weggebracht en jij ging weer naar huis. Maar goed, dit was... ik werd er uit geschopt. Zij zeiden dat ik geen Joodse was en ik had geen persoonsbewijs bij me, ik had geen..., ik had niks bij me. Ik kwam, ik zag het... . En ik zag ze op straat lopen dus ik ben ze gaan helpen. en ik heb ze toen naar die vrachtwagen gebracht. Alle spullen er in gezet.

00:27:59

[image 01:26:45.21]

MEP Ik werd gevraagd hoe mijn naam was en wie ik was en hoe ik was. En ze hebben me met rechts een schop onder m'n achterwerk, ben ik de auto uitgestuurd en als ze me nog een keer tegenkwamen dan kon ik het wel vergeten... dan ging ik ook mee, dus.

IV Ging dat in het Nederlands of in het Duits?

MEP Nee, dat ging in het Nederlands. Het waren ook Nederlanders. Dat was het tra..., dat, achteraf is het triest he, dat er zoveel Nederlanders bij waren. Die zich hier voor leenden.

IV Wie reden de vrachtwagens?

MEP Dat denk ik dat het Duitsers waren maar dat durf ik, niks, de. Kijk dat zijn dingen die.., daat let je...

IV Maar de mensen van wie u een schop kreeg?

MEP Dat waren Nederlanders. Dat waren Nederlanders, ja. Nederlanders en Duitsers.

IV Was dan, het, het, optimisme dat het wel meevallen, of, met wat werk enzo, was dat op dat moment?

MEP Een stuk minder. Dat was toen minder.

00:29:04

[image 01:29:48.04]

MEP Dat was toen heel erg. Toen werd het echt wel... Ja je deed, waar je kon helpen daar hielp je.

IV Sprak u met de mensen van wie u de koffer droeg? De laatste...

- MEP Nou, niet veel. Niet veel dat ik me kan herinneren, ja.
IV Hoe heette die familie die u...
MEP Familie Smalhout. Een van de jongens was doofstom en Max... Max en Sam Smalhout, en hun ouders. De jongens waren toen.... De oudste was denk ik een jaar of 13, 14.
IV Was toen, was toen duidelijk wat die mensen gingen doen?
MEP (stil)

00:29:59

[image 01:28:40.15]

- MEP Nou laat ik heel eerlijk zijn. Dat was wel duidelijk, maar je sloot het ergens op(wijst naar hoofd), want ik denk dat als je het ging beseffen toen, wat er allemaal gebeurde, dat je (onverstaanbaar?) deel/wil van leven had.
IV Maar zeiden de mensen zelf dan wat ze gingen doen?
MEP Nee, het was eigenlijk zwijgend... kan je wel zeggen, dat ze er naar toe gingen.
IV Want de eerste ploeg, zoals hij die de schep meenam, die ging werken.
MEP Ja, die zwaaide(zwaait arm in lucht) en...: waar ga je naar toe? Ies Walvisch was het. Ik zie hem nog zo gaan.
IV U ziet hem zo gaan?
MEP (knikt) en aan de familie Winnik, in ieder geval die woonden drie hoog boven in de Transvaalstraat en daaronder... ene Roosje. (zucht) Roosje Roos. Vriendinnetjes.

00:30:58

[image 01:29:37.10]

- MEP (stil) Even denken. Paultje Legerrode(?). Het pleintje was helemaal, eigenlijk leeg. Mijn grootvader hebben ze toen nog gepakt, dat was toen een familie, welke familie dat was, ik dacht dat het ook een Winnik was. Ik durf het niet te zeggen. Die hadden pas een baby een paar weken en die hadden ze bij mijn grootouders op bed gegoooid. En die hebben ze gevonden en toen hebben ze m'n grootvader meegenomen. Het frappante was, m'n grootmoeder is er meteen achteraan gegaan en schijnt zo gebabbeld te hebben. In ieder geval m'n grootvader is weer vrij gekomen. M'n vader hebben ze een paar keer toch ook op opgepakt.
IV Nog even grootvader en grootmoeder woonden ook in de buurt?

00:32:00

[image 01:30:36.09]

- MEP Die woonden op de Transvaalkade.
IV En daar kwam dus, kwamen, waren niet Joods.
MEP Er was een grote..., mijn va- mijn grootvader was Joods. Mijn grootmoeder niet. Het was een grote gemeenschappelijk tuin dus de tuinen, de ene was op de Transvaalkade en die sloten aan op tuinen van het Transvaalplein.
IV Zo werd een kind bij hun bracht?
MEP Ja, het werd..., zij werden, zij moesten weg. De baby hebben ze gepakt en die hebben ze bij mijn grootouders in bed gegoooid. Die hadden de...was zomers nog, een deur stond open. En toen hebben ze haar, en toen hebben ze hoe heet het. Zijn ze verder huiszoeking gaan na, gaan doen, of er niet nog meer mensen achter gebleven waren. En toen kwamen ze bij mijn grootouders en vonden ze de baby. En toen hebben ze die baby natuurlijk ook meegenomen en mijn grootvader. En die moest een verklaring afleggen hoe het kind er kwam.

00:32:58

[image 01:31:32.04]

IV En wie zijn ze?

MEP De politie of de Duitsers.

IV De baby bleef weg en grootvader kwam weer terug.

MEP Ja. Grootmoeder heeft schijnbaar zo gepraat dat... wat een wonder was, dat ze hem meegenomen hebben. Ofte, dat ze hem terug, meegegeven hebben aan mijn grootmoeder.

IV Weet u hoe de baby heette?(en ook dus niet waar..)

MEP Nee, nee. Kijk op een gegeven ogenblik gebeurde er zoveel dingen dat (beweegt met handen), loopt allemaal door elkaar. Zou ik nu niet meer weten.

IVU weet dus niet wat er met het kind gebeurd is?

MEP Zal ook weggehaald zijn. Zal ook wel naar het kamp gegaan zijn.

IV Ja, u liep dus naar, naar die vrachtwagen toe met Hennie(naam??). Is er dan nog steeds, bij die mensen, de gedachte dat men gaat werken?

00:34:02

[image 01:32:33.10]

MEP Dat dacht ik niet, toen niet meer, nee. Toen niet meer, maar er zullen er met de trein, werden ze weggevoerd.

IV De, het wonderlijke is namelijk de combinatie werken in combinaties met baby's en oude van dagen.

MEP Ja, maar je moet wel versch..Er is natuurlijk ook wel een bepaald tijdsverschil zit er nog wel tussen. Tussen deze gebeurtenissen. Er zit zeker, denk ik, nou misschien een half jaar ertussen. (...?)

IV Maar wat ik bedoel te vr. Ja.

MEP Naarmate die tijd hoorde je veel meer berichten, kreeg je veel meer te horen wat er gebeurde.

IV Wat hoorde u dan?

MEP Nou dat het niet, hoe dat, dat het geen werken was hier in Nederland. Er is toen toch een groep Joodse jongeren geweest die in het Flevopolder gewerkt hebben?

00:35:00

[image 01:33:29.10]

MEP Die hebben ze toen in, in..kregen toen een bepaalde agrarische opleiding zal ik maar zeggen. En dan gingen naar Palestina. Werden ze hier voor klaargemaakt om ze naar Palestina te laten gaan.

IV De Wieringermeer.

MEP In de, de Wieringermeer ja. Dus ik denk, ja, ik weet niet of hij het idee had dat hij daarom z'n..., hij ging... Ik zie hem nog zo gaan met van die grote laarzen, en een schop op z'n dinges, rugzak.

IV Ja

MEP Ik heb hem niet gesproken, ik heb hem alleen dag gezwaaid aan de overkant, ik was thuis.

IV Nog meer herinneringen uit de buurt?

MEP Nou, dat ze aanbelden, dat ze de huizen langsgingen en dat ze de huizen leeghaalden. En later dat de huizen helemaal gesloopt werden. Dat de mensen de huizen sloopten voor het hout, om de kachel te laten branden.

00:36:01

[image 01:34:28.12]

IV Wanneer was dat?

MEP Eind 43 denk ik, begin 44. Ik weet wel op een gegeven ogenblik, we hadden drie onderduikers thuis en, we waren wat laat, ik weet het niet precies wat het was. Maar in ieder geval we hoorden de burens zeggen: U, ho, daar hoeft u niet te bellen, die mensen slapen nog. Dat zijn van die langslapers. En ze kwamen mensen zoeken en ze zijn ons voorbijgegaan. Ze hebben niet aangebeld en we hadden er drie. Boven hadden we een vliering, en dan ging ik de kast in en dan de vliering op. En dan had m'n vader slotjes, en die moesten ze dan van binnen afsluiten. En... het was een hele grote vliering. Later zijn ze daar gaan zoeken. Ik weet wel, mijn man was ondergedoken en die, als er gebeld werd of wat dan ook..., toen. Vroeger had je van die kamer ensuite.

IV Uw man was ondergedoken?

MEP Ja. Kamer ensuite.

00:37:05

[image 01:35:29.02]

MEP En daar lag ie dan tussen, een soort koof was er. En daar lag ie dan languit tussen. En op een gegeven ogenblik hebben ze dat ook doorgehad. Hij is er gelukkig door heen gekomen. Maar ze staken soms een bajonet door die dingen heen. Dan kregen ze in de gaten dat daar mensen, daar in schuilen. En dan je ook nog, ik weet niet of je dat verhaal hebt gehoord van die... die Joodse Coco. Dat was een ijshal, ijs, ijswinkel was dat, heel bekend in de Verbouwstraat. Heb je daar niks van gehoord?

IV Wat weet u daar van?

MEP Dat ze daar een overval wilden plegen en dat die. Er schijnt, hij schijnt die knapen met vitriool?? geschuit, schijnt die... Ow.

(telefoon gaat)

MEP Het enigste is. (telefoon gaat nog een keer)

IV Andere telefoon. Die had je er uitgetrokken toch?

00:38:08

[image 01:36:29.14]

IV Er was een ijssalon zei u, in de van Wouwstraat.

MEP Ja. Er werd een inval gedaan.

IV Was u daar bij?

MEP Nee, dat zei ik toch? Daarom vraag ik: Heb je er niks van gehoord? Het is een verschrikkelijke partij geweest. En het schijnt dat die eigenaar, dat was ook, dat was een Duitse Jood dacht ik. Die de vitrioolsput heeft genomen en die knapen (maakt handgebaar) voor zover ie kon in de ogen gespoten hebben. Het moet een vreselijke vechtpartij geweest zijn. Hij is natuurlijk later is, ik dacht dat ie stand... bene(?) doodgeschoten is. Was vrij in t begin van de oorlog nog wel, tenminste het begin.... Het begon eigenlijk in 41 zo pas, 40/41 was het nog rustig. En dan 41/42 begon het eigenlijk.

00:39:08

[image 00:37:27.03]

MEP Het was een akelige tijd. Toen was het een...

- IV Die onderduikers. Kent u de namen nog van de onderduikers die bij u zaten?
- MEP Das Harry Velleman, ehm, Ramona, Maurice en Jaap. Jaap heette anders, maar ik weet niet meer. Hij had toen een andere naam gekregen. Ze hadden echt Joodse namen. Ik weet alleen, zn oudste broer dat was Maurice. En hij de jongste heette dan Jaap. Monas? En... de anderen waren dacht ik... de eerste waren Pronten. Daarna hebben we een stel gekregen. Toen kreeg m'n vader, die kreeg...

00:40:04

[image 01:38:21.17]

- MEP We hadden een soort doorgangshuis hadden we. Offie een stel wilden nemen die... elkaar had leren kennen op een ander uit..opvangadres, onderduikeradres. En die zijn een relatie met elkaar aangegaan, terwijl zijn vrouw zat ook op dat andere adres. Dus dat ging helemaal niet, dat was ruzie tot en met. Of m'n vader, of wij dan, m'n vader en moeder dan, hen wilden hebben. Nee, zegt m'n vader daar begin ik niet aan. Ik heb hier nog een jonge vrouw.' M'n moeder was nog betrekkelijk jong, ik was jong. Hij zegt: 'Zo gauw, zo makkelijk als ie het met haar doet doet ie het straks met hun ook. Dus het spijt daar begin ik niet aan.' Nou een paar maanden daarna offie een getrouwd stel wilde hebben, echtpaar, of ie die nog kon... Dat was toch in de, toch wel, de laatste, 44 was het geloof ik ja. Het begon steeds nijpender te worden.

00:41:14

[image 00:41:14.04]

- MEP En ze hebben ja gezegd. Want ze hadden geen onderduikadres voor ze. Toen bleek het toch dat stel te zijn...(...) razend. Enne, het geval was ook dat ze samen steeds ruzie hadden. Het was natuurlijk een onhoudbare toestand daar. Toen wassie wel heel, daar wassie van door het... Toen heeft ie(haar vader) gezegd: 'Ze moeten weg of ik ga weg. Dat gaat niet'. Toen zijn ze toch nog een tijd gebleven en toen hebben ze later toch nog een adres voor ze gezocht. En toen hebben we later, vlak voor de oorlog, nu weet ik niet of dat ie nou ondergedoken, of dat ze zaten toen nog bij ons. Het was de familie Cornel.

00:42:06

[image 01:40:18.04]

- MEP En aan de overkant hadden we een familie Mascita?.Mascita. Die zijn toen ook, hebben toen nog een tijdje bij ons geslapen. En nou durf ik niet te zeggen of het vlak na de oorlog, of de tijd er vlak voor. Nouja, goed. en daarna hebben we nog een (zucht) en ook tijdens die oorlog eigenlijk... akelige dingen.
- IV Zoals?
- MEP Nou het weghalen natuurlijk en het, de verhalen die je hoorde. De mensen die beneden bij ons waren, hoe is dat ook al weer gegaan(fluistert). Ik was er natuurlijk niet altijd bij. En die moesten toen ook weg, maar die zijn ook uit hunzelf, die zijn gevlucht. Die zijn, die zijn toen gevlucht. Later hebben we nooit meer wat van ze gehoord. Durf ik niet te zeggen of ze gepakt zijn of niet.

00:43:10

[image 01:41:19.21]

- MEP Maar in ieder geval de straat was... leeg. Het pleintje was leeg.
- IV Dus als ik het goed begrijp is het gezin, uw eigen gezin, een van de weinigen die op het pleintje overbleef.

- MEP Op, in de straat. De Joodse gezinnen ja.
IV Was het...?
MEP Er waren enkele niet niet Joodse gezinnen, maar het grotendeels was, waren Joden.
IV Het lijkt zo'n gevaarlijke plek om daar onder te duiken, midden in het brandpunt van de...
MEP Ja, dat was het ook wel. Was het...Ik weet niet of ik dit nou verteld heb. Ja, he, ik vertelde je dat nou net. Dat ze langskwamen en dat de burens zeiden: Je hoeft daar niet te komen, niet te bellen, want die mensen slapen nog. Die hebben niks. En die Duitsers, de jongens zijn naar boven gegaan, de vliering op.. En toen hebben ze ook niet gebeld.

00:44:12

[image 01:42:19.14]

- IV Puur geluk.
MEP Ja, ja, ja. Ja het was, nouja, wat moet ik nu allemaal zeggen. Ik weet alleen dat het een rottijs was. Dat je eigenlijk niet... Ik kon geen baan krijgen. Heel gek. Je moest, een formulier moest je invullen of je Joodse grootouders had. En als je loog dan waren de consequenties van dien aard. Ik heb, bij Hirsch kon ik komen, bij de Bonneterie, dat waren allemaal vrienden van een, een tante van me. Enne, nou, en dat was dan net in die tijd en dan kwam er een Verwalter en dan kon ik het schudden.
IV Want wat was een Verwalter?
MEP Een ver, een vervanger. Een Duitse vervanger. Er kwam een Duitse directeur

00:45:08

[image 01:43:13.03]

- IV Bij Joodse bedrijven.
MEP Bij Joodse bedrijven, ja. Alle Joden gingen eruit, en, dus ik hoefde er niet te beginnen. En toen later kon ik op, op het distributiekantoor komen en toen heb ik het niet ingevuld. Maar elke keer als ik geroepen werd voor dit of dat dan was je als de dood. Dan dacht je: Ow ze zijn er achtergekomen dat ik Joodse grootouders, Joodse grootvader heb.' Maar dat is niet gebeurd. En ja, een van die jongens van Monis, dat was een vroeger vriendje van me. Dus dat zat niet zo lekker. Want ik had toen, mijn man zat er ook ondergedoken. En die zijn ouders, zijn vader zat in het, de Birma kamp.(...?)

00:46:06

[image 01:44:05.23]

- MEP En die hebben ze toen gepakt op de... Die heeft toen al zijn papieren voor Duitsland in orde laten maken. Dan had ie het idee dat ie wat vrij kon lopen nog, tot de tijd dat hij naar Duitsland moest. Maar hij ging onderduiken. Maar goed, toen hebben ze hem opgepakt op het Centraal, op het, op de Ceintuurbaan. En toen hebben ze hem naar de Euterpestraat gebracht, nu de Gerrit van de Veen straat.
IV Het hoofdkantoor van de...
MEP Ja, de SS.
IV De *Sicherheitsdienst*.
MEP Ja en toen 's morgens heel vroeg toen hebben ze z'n papieren gevraagd. En toen heeft ie ze een grote mond of ze dat niet eerder hadden kunnen doen omdat iedereen thuis in onrust zat. En toen hebben ze hem vreselijk geslagen. Hij heeft geluk gehad. Hier boven z'n ogen, z'n wenkbrauwen, z'n armen, alles was stuk.

00:47:07

[image 01:45:07.00]

MEP Dus toen ik hem zag... en toen issie ondergedoken. Issie eerst in Den Haag geweest.

IV Want hij mocht wel weer het gebouw uit van de SD.

MEP Hij mocht er toen uit ja, ja want hij had papieren dat ie naar Duitsland zou gaan. Die had hij wel bij zich. Ervoor had hij die papieren in orde laten maken. Maar hij in die tijd, hebben we gezocht, mijn vader gezocht voor onderduikadres voor hem.

IV Heeft ie kunnen ontkomen?

MEP Ja, ja. Gelukkig wel.

IV Die huizen in de buurt van het pleintje, bleven die allemaal leeg, na het Pulsen?

MEP Nee, nee, er zijn later wel mensen ingekomen. Maar ik weet, daar weet ik, verder heb ik me daar niet (schudt hoofd)

00:48:03

[image 01:45:01.14]

MEP Ik weet wel dat een hele tijd dat, ik zie die jongens en meisjes nog voor me, Vigeno. Hoe heten ze ook alweer. Debbie geloof ik. Debbie Vigeno. Maar die moesten allemaal weg.

IV Debbie wie?

MEP Debbie Vigeno, dat is Portugees. En, ja, dan had je Paul Leogrode(...?), Sam Leogrode?, Max. (zucht, geëmotioneerd)

IV De woningen werden niet weer opnieuw bewoond daarna?

MEP Ik weet niet hoever daarna. Dat durf ik niet te zeggen.

IV Maar wel weer bewoont?

MEP Ze werden wel weer bewoond. Ja.

IV Door wie?

MEP Gewone mensen dacht ik. Ik bedoel geen speciale mensen zover ik weet.

00:49:03

[image 01:46:58.09]

MEP Ik had geen, verder geen contact, verder geen contact met de nieuwe mensen, laat ik het zo zeggen. Heb helemaal geen contact meer mee gehad. (...) Een tante van mij die met haar man naar Theresienstadt gebracht. Die is niet meer teruggekomen.

IV Wel?

MEP Nee. Nee. Dat, achteraf dan denk je, ik wist wel en niet wat er gebeurde.. Maar dat de mensen zo makkelijk gingen. D'r was praktisch geen verzet. Het was bijna niet zo dat de mensen ondergedoken, of op hun woning bleven of ergens anders probeerden. Ze gingen allemaal, allemaal gingen ze mee. Zonder verzet.

MEP En verbaasde u dat toentertijd, of pas na de oorlog?

00:49:59

[image 01:47:52.08]

MEP Ja, na de oorlog denk ik meer. Toen je eigenlijk wist wat er echt gebeurde. Dat het allemaal zo makkelijk ging. Dat ze zich zo makkelijk mee lieten gaan. Gedeeltelijk wel in de oorlog, maarja goed ik was toch, praktisch toch nog wel jong. Nee, het was een nare tijd. Vele herinneringen zijn er nog wel, tenminste zoals die dingen die eruit schieten. Er zal best nog wel meer geweest zijn, maar je verdringt ook een heleboel. Een heleboel dat je denkt(maakt afwerend gebaar met handen)

IV Wat verdring je voornamelijk?

MEP Nou wat er gebeurd is, dat je de mensen weg, vrienden zag weggaan. En later vrienden hoorden van vrienden die weggingen... en die niet meer terugkwamen. Ik bedoel als je daar bewust mee ging leven, dan had je geen leven.

00:51:01

[image 01:48:52.06]

MEP Heb je tijd, heb je dat gehad natuurlijk en... Een tijd dat je het er heel erg moeilijk mee gehad hebt. Net wat ik zeg. Het feit dat ik ze wegbracht naar een bepaalde plaats, naar die, die opvangplaats, zoals op de Bolderweg, en dat ik gepakt werd bijna. En nog een keer dat ik nog een keer bijna gepakt werd. Van die vrachtwagen. Dat zijn natuurlijk helemaal dingen die vastzitten. En die je dan niet vergeet. (zucht) . Maar je zag ze weghalen en je wilde ze helpen. M'n vader heeft me vaak tegengehouden, mocht ik niet. En krantjes wegbrengen op de fiets. Verzetskrantjes.

IV Waarom, waarom mocht u dat niet? Hij was toch zelf ook...?

00:52:02

[image 01:52:02.22]

MEP Ja, maargoed, ik mocht niet. Hij was, had het meegemaakt dat ik bijna gepakt was, dus ja. Hij zag het gevaar meer dan ik.

IV Weet u nog of u op dat moment idee had of u die mensen nog terug zou zien?

MEP Begin had je het idee dat je ze nog wel terug zou zien. Later niet meer.

IV Waarom niet?

MEP Er druppelde steeds meer binnen wat er met ze gebeurde.

IV Wat voor dingen druppelde binnen?

MEP Nou dat ze in de treinen opgepakt werden, als beestenwagens.

IV Dat hoorde je tijdens de oorlog?

MEP Dat hoorde je tijdens de oorlog. Het laatste, hoorde je dat, hoorde je het ja.

IV Ongeveer welke tijd in de oorlog was het dat u die, die, dat soort dingen hoorde?

MEP Nou ik denk 44, begin 44 .

IV Maar zeker tijdens de oorlog?

MEP Tijdens de oorlog ja.

IV Niet erna?

00:53:06

[image 01:50:51.16]

MEP Nee, maar wat er na... Je wist dat ze in, in treinen gestopt werden, en eigenlijk als vee, veewagens. Dat is hetgene wat je... Maar verder daarna, misschien dat ik het toen wel geweten heb, maar op het ogenblik zou ik het niet durven zeggen. Later hoorde je wat er ex, expliciet was gebeurd.

IV Is ooit dat u zich kunt herinneren het woord 'vernietiging' of 'gaskamers' gevallen?

MEP Dat zal ongetwijfeld zijn.

IV Maar dat u het zelf hoorde?

MEP Ik denk het wel, dat je dat, op het laatst van de oorlog wel. Ja, we hebben thuis natuurlijk ook veel spanningen gehad he, er zijn ook veel dingen die je ontgaan zijn. Maar op het laatst hoorde je wel. Je had geen idee wat er was, wat er... Ik denk niet dat ik, je realiseerde.. Je kon je niet realiseren, laat ik het zo zeggen, dat mensen zo slecht waren. Dat dit kon gebeuren. Dat was iets...

00:54:11

[image 01:51:54.19]

MEP Je had ook vrienden, hadden we ook in de binnenstad, in de Weesperstraat. En die gingen ook allemaal. Ja goed, dat heb je niet zelf gezien. Dat is tragisch en dat vind ik nog wel moeilijk als ik in de binnenstad loop; een heleboel straten zijn er niet meer. Heleboel straatjes waar vriendjes en vrienden woonden en dat is allemaal weg. Allemaal weg. Ja....

IV Wat moeten we doen als het weer eens mis gaat?

MEP Ik geloof wel in opstand komen, ik geloof niet dat we over ons heen moeten laten lopen. Maar of het helpt weet ik niet? Soms denk ik wel eens; We halen het paard van Troje binnen.

00:55:05

[image 01:52:46.16]

MEP Mag ik misschien niet zeggen, alleen maar niet denken. Maar het is wel waar.

IV Hoe bedoelt u?

MEP Nou, je weet wel zelf wat ik bedoel. (kijkt moeilijk) Nou dat er op een ogenblik zoveel islamieten naar binnenhalen dat die de zaak gaan overnemen.

IV Ben ik iets vergeten te vragen?

MEP (...?) (lacht)

IV Iets wat u met eigen ogen gezien heeft en wat u wilt vertellen?

MEP (zucht) Dat ik ze uit de huizen heb zien halen. Dat heb ik al verteld.

00:55:58

[image 01:53:37.13]

MEP En dat ik..... Nou dat het niet altijd even zachtzinnig ging en dat, ook daar in dat, in dat kamp.

IV Polderweg. Hoeveel mensen zaten daar bij elkaar?

MEP Honderden.

IV Onder wat voor omstandigheden? Het was een verzamelplek in Amsterdam.

MEP Het was een verzamelplek in Amsterdam.

IV Hoe zag het er daar uit?

MEP Het was een kale vlakte naast de spoorlijn. Nu staan er geloof ik huizen. Ik weet wel, toen ik vlak, vlak na de oorlog, toen was er een kermis op die plaats en toen heb ik vreselijk gehuild. Dat vond ik wel zo erg, zo erg. Dat die plaats, zo vlak na de oorlog. Ik denk; ach, iedereen zo gauw vergeten is wat er gebeurd is.

IV Kunt u iets beschrijven van de sfeer daar, als u rondliep? U kwam daar dus...

00:57:06

[image 01:54:42.07]

MEP Nou het was ontheemd natuurlijk. Mensen voelden zich verloren. En het ergste, dat zeg ik, het ergste vond ik dat ik verder niks kon doen. Ik kon ze alleen maar afgeven en ze bedankten me. Dat vond, heb ik altijd een....Net zoals ik toen met die vrachtwagen die vriendjes van me, heeft weggebracht, of geholpen heb. Dat je ze eigenlijk ergens naartoe brengt. Maar het was het enigste dat ik nog voor ze kon.

IV Zeiden de mensen nog iets tegen u op de Polderweg? Iets wat u zich herinnert?

MEP Nou dat ze me bedankten dat ik ze geholpen heb

00:57:59

[image 01:55:33.09]

IV We gaan eens even vragen

MEP Het is eigenlijk iets wat er gebeurt wat je niet kan beschrijven en wat je ook niet kan vertellen. Voel je alleen maar van binnen. Ik kan niet, niet beschrijven hoe het is gegaan en wat, wat je toentertijd voelde en hoe het was allemaal. Ik kan het globaal een beetje vertellen, maar echt.....(zucht) Kan je alleen maar diep ademhalen.

IV We gaan even vragen of ze in keuken nog wat willen weten. Bedankt vast.

MEP Ik hoop dat je er wat aan hebt.

(overleg tussen mensen erom heen)

00:59:00

[image 01:56:31.20]

IV Behalve naar de Polderweg gingen ook mensen naar de Joodse Schouwburg. Ben u daar ooit?

MEP Ik heb er wel gestaan ja.

IV Bij de Joodse Schouwburg, Hollandsche Schouwburg?

MEP De Hollandsche Schouwburg, ik ben er geweest om te kijken of ik nog wat kan doen. (fluistert) Ik kon daar niks... Vriendinnetjes van me zaten daar.

IV Vriendinnetjes waar...?

MEP Ik heb ze alleen maar dag kunnen zeggen. Kunnen zwaaien. Stonden ze daar boven voor het raam.

IV Ze stonden boven voor het raam.

MEP(Knikt) Je had het idee dat je ze misschien op de een of andere manier mee kon nemen. Was akelig. Nog steeds als ik langskom.

IV Die razzia's die u heeft gezien, waren dat er een of meerdere?

01:00:07

[image 01:57:36.06]

MEP Regelmatig.

IV En verstaat u onder een razzia dat ze meerdere...

MEP Dat ze ze van de straat pakten.

IV En bij hoeveel bent u getuige geweest ongeveer.

MEP Drie, vier. In de Van Wouwstraat, of in de Amstellaan dan, dat is nu dan de Vrijheidslaan en de Churchilllaan. En dan de Schalkburgerstraat, de Transvaalstraat, het Transvaalplein.

IV Dat waren de plekken dat u het zag?

MEP Ja, ja.

IV U zei net, dat ging vaak niet zachtzinnig.

MEP Nee

IV Kunt u dat beschrijven?

MEP Dat ze bij hun arm gepakt werden en gegooid werden. Dus ja. Dat ze geduwd werden. Dat was ook vaak, dat was toen op dat plein, of op de Polderweg.

01:01:11

[image 01:58:37.22]

IV Op de Polderweg ook?

MEP Ja.

- IV Door wie?
- MEP Door de Duitsers. Er stonden Duitsers, Duitse officieren, die was een officier die me toen te pakken had, die me bij m'n arm pakte en me door elkaar rammelde. En zei: Als ie me nog een keer zag, kon ik mee gaan.
- IV Dat was een Duitse officier?
- MEP Ja.
- IV Was de plek omheind? De Polderweg?
- MEP Ja, ja, niet, niet echt hekken, maar het was wel omheind.
- IV U zei het ophalen wat u zag gebeurde door Nederlandse, Nederlandse Zwarte Politie.
- MEP Onder andere door Nederlandse Zwarte Politie ja.
- IV Wie waren de anderen?
- MEP Dat waren Duitsers. Die belden aan en sommeerden de mensen naar beneden te komen.

01:02:07

[image 01:59:31.06]

- IV En op de Polderweg?
- MEP Zover ik weet dacht ik dat het Duitsers waren. Maar er schijnen ook wel Nederlanders geweest te zijn. Want ik werd door mijn vader daar weggetrokken en weggehaald en d'r liepen toen twee zwarte jongens, dat noemden ze toen Zwarte Politie met zwarte jack en zwart petten op. En daar heb ik toen nog bij, toen was ik vreselijk kwaad, ben ik vreselijk tekeer gegaan. Ik was natuurlijk door de rooie zo'n beetje en toen heeft m'n vader m'n mond gesnoerd. En toen zeiden die jongens dat het hun heel erg speet en dat ze dit niet geweten hadden dat ze dit moesten doen. En dat was, ik zie het nog, op het Pretoriusplein liepen we, van de Polderweg de Pretoriusstraat in en wie liepen daar op het Pretoriusplein naar huis. En daar ik een beetje door de rooie gegaan

01:03:10

[image 02:00:32.02]

- MEP Een beetje aan het schreeuwen geweest, hun uitgescholden. Heb ik geluk gehad, voor hetzelfde geld hadden ze me opgepakt en wel teruggebracht. Maar ze vonden het heel erg dat ze dit werk moesten doen. 'Jullie zijn het niet verplicht'. Ja dat waren ze wel, ze waren opgroepen.
- IV Ze vonden het erg.
- MEP Ze vonden het erg. Als je het erg vindt, op de een of andere manier probeer je je met alle consequenties van dien, probeer je je er aan te onttrekken?
- IV Herinnert u zich letterlijk zo het gesprek?
- MEP Nou dat heb ik niet gezegd, nee hoor, dat zeg ik nu: Als je het erg vindt dan had je je er aan onttrekken. En zal het op een of andere manier wel gezegd hebben.
- IV Ja.
- MEP Maar goed, letterlijk het is nou zo lang geleden dat ik.... .

01:04:01

[image 02:01:21.01]

- MEP Ik weet wel dat mijn vader me op een gegeven ogenblik de mond snoerde en een grote mond van hem kreeg dat ik m'n mond moest houden.
- IV Er was een vrouw die een miskraam had gehad?
- MEP Ja, zeven maanden. En die, dat zeg ik, dat is het ergste, wat je vindt, de onmacht. Ik heb d'r spullen, in d'r arm gegrepen, alle bagage die ze had gedragen. En ik heb d'r

voetje voor voetje naar de Polderweg gebracht. Ouwe man die in de zeventig... Net als ik nu. Voetje voor voetje, geeft me een arm. Z'n spullen gedragen en naar de Polderweg gebracht.

01:04:58

[image 02:02:16:00]

MEP En dat zijn, dat is gewoon iets, dat je ze brengt naar het onheil toe en ze verder... niks voor ze hebt kunnen doen.

IV Denkt u vaak aan de Polderweg nog?

MEP Nou als ik er langs kom wel. Dat zeg ik, het was onbegrijpelijk. Ik kan me herinneren dat ik zo gehuild hebt, dat ik het zo, zo vlak na... Ik kan niet, misschien een half jaar na de oorlog, misschien was het een jaar, ik geloof het niet eens. Dat er een kermis op het terrein was, dat ik dat zo erg en onbegrijpelijk vond.

IV Die gebeurtenissen waarvan u verteld . Als u eraan terugdenkt, ziet u het dan als tekst of als beeld?

01:05:58

[image 02:02:13:10]

MEP Sommigen als tekst, sommigen als beeld. Het is, ik denk dat het aan jezelf ligt, aan mijzelf, in hoeverre laat je het toe. Gisterenavond, vannacht, en ja, dan zie het nog allemaal voor je. Dan zie je de vrachtwachten, zie je voor je, waar ze instappen, waar je uitgeschopt wordt. De vreselijkste scheldwoorden en dergelijke.

IV Het zijn misschien rare vragen, is het een kleurenfoto of een zwart-wit foto als u terugkijkt, het beeld?

MEP Nou dat durf ik niet te zeggen, nee echt een kleurenfoto niet, dat sowieso niet nee.

IV Dus het is een grauwe foto?

MEP Het is grijs, ja, ja.

IV Is er geluid bij de foto?

MEP Nee, nee.

IV Niemand zegt iets?

MEP Nee.

IV Dank u wel.

01:07:46

[image 02:04:55:20]

EINDE